

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство образования и науки Республики Ингушетия

ГБОУ "Гимназия № 1 г. Карабулак им. А.Б. Дошаклаева"

РАССМОТРЕНО:

на заседании МО
руководитель ШМО

_____ Яндиева Ц.Я.

Протокол № 1

от «28» августа 2023 г.

СОГЛАСОВАНО:

зам. директора по УВР

_____ Чапанов К.М.

от «30» августа 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО:

И.о. директора

_____ Чапанов К.М.

от «30» августа 2023 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

учебного предмета «Родная литература (Ингушская)»

для обучающихся 9-х классов

г.Карабулак, 2023 г.

Кхетора каьхат (пояснительная записка) Глалглай литература программах лаьца

Глалглай литература программас новкъостал ду хьехархочоа берашта глалглай йоазонхоша кхелла говзаме йоазоний чулоацам а, тема а, идея а къоастаде а, хлаьта цар шоай произведенешта бувцаш болча ценача, хозача, говзамеча меттах пайда эца а.

Глалглай литература хьехаш вола хьехархо декхарийла ва литература новкъосталца берашта глалглай метта хозал, говзал, клоаргал, цун ганз йовзийта, уж кхетамца, эхь-эзделца кхебе, дикачун-вочун къоастам бе ховргдолаш.

Дешархошта ха деза глалглай литература хьахилара наькъаш. Укказа царна хайтача бакъахьа да, вай глалглай литература хьахилара глулакх малагIча торонца эттад, эггара хьалхара глалглай йоазув 1923 шера Мальсагов Кураза Зоврбика кхелла хилар, из латински ларда тIа хинналга. Эггара хьалха глалглай меттала кепатеха йоазув 1923 шера «Сердало» яхача газета тIа кепатеха хилар.

Цхьабакъда, шоай йоазув хиннадеце а, багахбувцам бIавхий хиннаб глалглай къаман, тайп-тайпара жанраш чу а йоагIаш: къаьнара иллеш, фальгаш, клоанолгаш, ховли-довзалеш, легендаш, шира оаламаш, ишта кхы дIахо а.

Глалглай литература никъ 1923 шерагара денз таханарча денга кхаччалца чоалхане болаш хьабенаб. Массехк хана доакъоех бекъа йиш я из.

Хьалхара ха – 1920-гIа шераш – говзаме йоазонаш хьахила доладенна ха я, хлаьта 1930-гIа шераш – глалглай литература дегIая йолаенна ха я.

Программа юкъе йоагIа произведенеш берий ханага хьежжа я, чулоацам а, керттера уйла а дика кхетадергдолаш, хлаьта хIара классе багахбувцамах пайда эц.

5-9 классашка дешархой кхетамца кхебара духьа, ужэьаца, эздедаца, хозанена лоархIамца кхебара духьа дола говзаме йоазонаш Iомаду. Цу классашка Iомаеш йола материал чоалхане яц, ший чулоацамга хьежжа, хлаьта идейни кхетам балара глулакх лерттIа да цун.

ХIара классашка чуйоагIаш йола материал хронологически хьисапе луш я, дешархой литература исторех а литературеи вахари вIаши дувзаденна хиларах а кхетаргболаш. Цул совгIа, мехка истори а дикагIа йовзаргья царна.

5-8 классашка говзамеча йоазонашца цхьана литературни теорех кхетам лу. Дешархоша керттера кхетаде дезаш дар да литература говзаме кхоллам хилар, цун мотт поэтически хилар. Литература теори дикагIа кхетаергья дешархоша, говзамеча произведенешца цхьатарра Iомайойя.

ХIара классе литература чулоацамга а дешархой кхетамга а, цар дегIадара боарамга а хьежжа, тайп-тайпара хьехара наькъаш леладе деза: хоза къоастанеш текст ешар, суртех, телевиденех, компютерах пайда эцар. Цул совгIа, дешархошка шоашка болх байта беа йоазонхоех а цар говзамеча йоазонех лаьца кхы а дукхагIа хоамаш лохаш.

5-8 классашка теркам бе беа хоза къоастанеш, кхетадеш шаьра дешара говзал лакхаяккхара. Из программай декхар кхоачашданза даргдац, урокаш тIа а дешаш, цIагIарча дешара тIахьожамца кулгал а деш. Дешара техника тоаеш болх бе беа массане цхьана дешаш, юкъ-юкъера хоржаш дешаш, отгадаьча хаттара текстаца жоп луш, ишт. кх. дI.

Лакхерча классашкара дешархой керттерча даькъе кхетам болаш кийчбе беа ешаш йола произведенеш шоай лоIа ме яшха, анализ е, керттера маIан а, уйла а гучадоахаш, цар мах бе.

9-11 классашка йоазонхочун вахара а кхоллама а никъ, цо айяь проблемаш тошкаш, хьехархочун урока керттера форма лекци хила йиш я. Иштта теоретически проблемаш е йоккха темаш Iомаеш, тIехьара Iомадаьр чIоагIадара урок еш, Iомадаьр юха дагадохийташ лекцеца болх дIабахьа мегаргба.

Лакхерча классашка программа юкье йоагла йоккхий эпически произведенеш. Уж дешархошка хьалхе а ешийта еза. Класе дешархошта произведени тахка а, цун чулоацамах а, турпалех а шоашта хетар ала ха деза.

Къаьста теркам глабахийта беа дешархоша шоай лоламе беча балха, произведене доакьош, текста юкьера белгалъяьха моттигаш тошкаш, план оттаеш, турпалый оамалех шоашта хетар оалаш, лалама сурташ дийшачул тлехьагла уж каьхата гла дахка хьожаш.

Балха хлара тайпа, ломача произведенеца айхха бувзам болаш, цун чулоацамга хьежжа хила деза. Хьехархо хадданза болх бе декхарийла ва дешархой багах ду къамаьл шаьрде, хлана аьлча, из йоазонца беш болча балха лард я.

Метапредметни

Регулятивни УУД

- Хьехархочунца дешара гладуллар оттаде, урока лерхламга хьежжа. Деша дешара лерхламашка хьежжа.

- Массанеца цхьана урока план оттае ха, произведени чулоацам хьабувцара план оттае ха. Планага хьежжа беш бола болх тахкар, баьча балха корта бар, мах бар, иштта кхыча дешархой балха мах бар.

- Зламигача тоабаца е шинне цхьана болх беш, кердача темах ховр а, де ховр а хьакьоастадар. Урок йодаш беча балхах раьза хилар е ца хилар длаяздар, лакхача говзала тлакхувш хилар хьахьокхар.

- Ше баьча балха раьза хилар е ца хилар дешархочо ший лоламагла хьаалар, урока карах ца доалача хлама теркам бар, из тоадара болх бе лерхлам дагалацар.

Познавательни УУД.

- Текста тохкам бе ха, хьехархочо хаттарашца новкьостал а деш. Деша къайла малан ха, из тахка.

-Произведенеш шоайла йиста, влашкаоттае, юкьарадар а тародоацар а хьаоалаш.

-Дийшачун дакьа диста мукьама е илии дакьаца, е суртаца, е кицаца

Произведени турпалхочо дечун бахьан тахкар. Шийна хетачун, ше яхачун доагла масалаш доаладе, даьржа дувзаденна къамаьл де.

- Глаглай фаьлгаш кхоллара лерхлам ха, цар лу пайда, цар лерхлам ха.

- Поэзи а проза а шоайла кьоастае ха, литературнии лилман кхетам балара тексташи санна.

- Кхоллама навькаш хьахьокхар, тайп-тайпара произведенеш дагалувцаш, проектни гладуллараш кхоачашдеш.

-Дешашдар кхетаде, дийшар лоацца таблица чу а схема чу а длаязде ха.

Коммуникативни УУД.

-Дувцара къамаьл оттаде, урока болх беш кадай хила, хаттараш тела. Диалоге, тоабах болх беш дакьа лаца. Шийна бакьахьа хетар члоагледеш, кхычарца къамаьл де хар.

- Темага хьежжа 5-6 предложенех дувзаденна къамаьл оттаде. Проекта 1-2 слайд кхолла. Кхычунга ладувгла ха, кьовсама юкье дакьа лаца.

-Произведени урпалхочо даьчун мах бе, эди дешашца къамаьл де.

- Кхыча дешархой урока баьча балха мах бе ха, оттаяьча критерешца.

- Барт бара кийча хилар хьахьокхар, кьовсам, дов е цатоам длабаккхара тайп-тайпара вариациеш йоалае ха.

- Боккхийчарца къамаьл деш, книжкаши, дошлоргаши, энциклопедешеш дешаш кердадар, пайдабар леха.

-Йоккха йоаца презентаци (5-6 слайд дола) боккхийчар новкьосталца кийчьар, проекта темага хьежжа, слайдашка хьежжа темах лаьца лоацца дувца.

Личностни.

- Художественни произведенеш ешарца дезала юкьера беама керттера хьал хар (барт хилар, сий дар, беама, каьхетама, влашеш новкьостал деш хилар)

- Ше ваьнна моттиг ховш хила, ше малаг1ча этносаца лоарх1аш ва ха. Кхыча кьамех цар сий деш кьамаьл дар.

- Кхыйола культураш а, кьамаш а долга ховш хилар, дикаг1а довзачарех хьадувца ха, культураца е динаца шоай культура е дина таракхетараш хьаала хар (нохчий, татараш, 1арбий, сирийцаш, кх. д1. а).

-Юкьа а ца лелхаш, кхычунга ладувг1а ха, ший уйла сатийна д1аалар, тайп-тайпара аргументаш а йоалаеш. Дешархой в1аш кьовсам балара бахьанаш ха.

- Ц1аг1а а классе а книжкаш дешара т1акхувш хилар хьахьокхар, библиотеке ахар, мукьа волча хана, урока эша материал кийчъар.

- Йоозонхой кхолламах ха безам болаш хилар хьахьокхар, шийна эггара ч1оаг1аг1а безачар ц1ераш яха хар, безара бахьан а хьаалар.

- Литературни кхоллама болх шийна эшаш болга хар.

-Ишколе вахара бокьонаш йовзар, цар дешархочоа луп айда малаг1а ба хар. Дикача дешархочун масалаш доаладе йийшача произведени юкьера.

- Сага новкьостал доацаш ше болх бе ховш хила, ше даьчох жоп дала дезалга ховш хила.

-Поэтически деша хозал ховш хила, йоозонхочо дешашца сурт дулаш доаладаь дешаш хьалаха ховш хила. Хозахийта дешаш а эпитеташ а шоай кьамаьла юкьедоаладар.

-Эзделаца дар доацар ховш хила, литературни турпалхоехи эздийча сагахи йоакха оамалаш хьаювцаха, г1улакхаца дар доацар кьоастаде ха.

- Дешаш а яз деш а нийса ваг1араи б1аргий са толха ца дараи йоаг1а бокьонаш ховш хила. К1аьдвалар д1адоаккхаш е еза упражненеш йовзаш, уж еш хила. Саг унахц1ена хилара бокьонаш ц1аг1а а накьайоалаш лелае ха.

Патриотически кхетам балар:

дешархо кьаман г1улакхаи эзделаи т1акхийна хилар;

- дезала вахар довзаш хилар;

- ший кьаман культура а, бусулба дин а довзаш хилар;

- Росси пачхьалкхен гражданин ше волга ховш хилар;

- дешархочун оамалаш, декхараш кхийна хилар: урока, урокал арахьа а.

Г1алг1ай метто, эрсий метто санна, метта 1илман дакьа а ший маланна а йоккха моттиг д1алоац. Цун дешарца а кхетамца а бераш кхедара доккха практически малан да. Наьна метто юкьелоац дешархой патриотизма а, кхыча кьамашца 1имерза а, эзди а хилара уйлашца кхетадеш кхедара маьхала таронаш.

Тахан латгача хьале г1алг1ай мотт 1омабара, цу метта йоазув де хара 1алаьмате йоаккха терко е еза кьаьстта ишколо. Х1анзарча зама бераша 1алаьмате дукха бувцаш лелабу эрсий мотт. Ц1аг1а а ара а бераша шоай наьна метта кьамаьл к1езига ду. Г1алг1ай мотт бувцачар а кьамаьла юкье дукха эрсий дешаш леладу, цудухьа наьна мотт эрсий меттаца ийна бувц бераша. Иштгача хьале т1ехь т1айоаг1ача хана г1алг1ай мотт бицбалара кхерам ба. Цудухьа ишкола хьалха латта декхар да г1алг1ай метта дешари йоазуви дешархошта 1омадар, безам т1абахийтар, мотт дийнбар. Бера ший наьна мотт бовза а беа, беа а беа, уйла а цу метта хила еза. К1ира сахьатий боарам дукха беце а дешархоша мотт 1омабергба, хьехархоша из безаргболча тайпара д1ахьехе. Цу т1а йоазув де г1алг1ай метта хала а дац, х1ана аьлча, г1алг1ай абата т1а дукхаг1адола алапаш эрсий метта санна да. Дешархошта 1омаде 1от1акхета алапаш да: 1, аь, г1, кх, кь, к1, п1, т1, хь, х1, ц1, ч1, яь, дифтонг оа. Эрсий метта санна хьехархочо боккха теркам т1абахийта беа дешаш д1аоалаша яз дешаи йолча башхалонашта. Иштта боккха болх бе беа дешархоша оазаш нийса хьаалара, х1ана аьлча, бери яз деша хана ше харцахьа дош д1ааларга хьежжа г1алаташ а деш яз дергда. Из болх 1 классе денз ца хаддаш бе беа, йоазув нийса хургдолаш.

9 – г1а класс
Г1алг1ай литература

№	Урока тема	Са хьат	Урока тип	Урока г1ирс (ИКТ, ТСО, сурташ, унахц1ено лораяраболх)	Урока лoарх1амаш, декхараш	Ц1аг1ара болх	Таьрахь			
							9а	9б	9в	
1.	Г1алг1ай багахбувцам, лирически иллеш	1	Вводн. урок	Багахбувцамакнижкайхьокхам Технология инд. воспитания, Сало1а мин.	Г1алг1ай халкъаиллейтайпашдовзийта	Оаг1. 3-5 деша				
2.	Дика,во деначадаьхаиллешБелхамаш. Иштта дар хьалха	1	Комбин. урок	Книжкайхьокхам Гуманно-личностн. Технология, Сало1ама минута	Дика, во деначадаьхачаиллейчулацамбов зийтарБелхамаш- халкъабагахбувцамашийтайпар айола жанр	Оаг1. 6-14				
3.	Зоахалонаш	1	Комбин. урок	Г1алг1ай багахбувца- макнижкаш, ТСО, Сало1а мин., Гуманно-личностн. технология	Бегаштадувцашхинначозахало нийчулоацамбовзийтар	Д1аязде къаьнара зоахалол				
4.	Г1алг1ай фаьлгаш	1	Вводн. урок	Г1алг1ай фаьлгаш (книжкаш) Гуманно-личностн. Технология, Сало1а мин.	Г1алг1ай фаьлгийтайпашдовзийтар, царбелгалонашкъоастаехар	Цхьафаьлг Хьабувца ха.оаг1.28-49				
5.	Мальсагов К.З. «Йо1 йодаяр»	1	Вводны й урок	ИКТ, сурташ, книжкайхьокхам, технология на основе активизации и интенсификации деят-ти уч-ся, Сало1а мин.	Г1алг1ай къаманэздий во1 хилархьокхар, драматурге ларделлар из хиларбелгалдаккха, моттгохкашбаьболх а	«Йо1 йодаяр» яха пьеса еша,оаг1.36- 45				
6.	Мальсагов К.З. «Пхьа»	1	Комбин. урок	Йоазанхочунсурт, книжкайхьокхам, Техн. проблемн. обуч., Сало1а мин.	Ер пьеса хьалхара г1алг1ай литературе хиларбелгалде, керда кхувшйоаг1ача т1ехьен хоза г1улакхаш, оамалашхьокхар	«Пхьа» яха пьеса шаьра еша.оаг1.46- 55				
7.	Пхьенехдувлазуламаш	1	Формир ова- ние знаний, умений, навыков	Йоазанхочунсурт, книжкайхьокхам, техн. личносно-ориент. развивающ. обучения, Сало1а мин.	Пьеса чулоацамбовзийтар, пхьенах дола зуламхьокхар	Хаттаражопл е, чулоацам ха.оаг1.55-59				
8.	Беков Д.Т.-г1орваьнна г1алг1ай поэт «Лене болхлойбоабар»	1	Вводны й урок	ИКТ, сурташ, ж-л «Литературни Г1алг1айче», сало1а минута, технология на основе активизации и интенсификации деят-ти уч-ся	Темботапоэзенбелгалонашгойта р, шаьрадешаранавыкашлакхьяр	Стих шаьра еша,хатт.жоп ле,Оаг1 60-62				

9.	Гойгов 1-Хь. Сомадовлар	1	Систем-ция умений навыков	Суртайкнижжайхьокхам, Техн. проблемн. обуч., Сало 1а мин.	Произведе-не тема белгалъяр; чулоацамбовзийтар	Хатгарашт жопле, шаьраеша,оаг 1.68-78					
10.	ОзиевИ.С.Йодаш я алачамелашха к1ур тувсаш	1	Вводны й урок	Йоазанхочунсурташ, вахарайлолапубликацеш, Технология инд. воспитания, Сало 1а мин.	Гойгов 1-Хь. вахараникьбовзийтар, цун произведений тематика белгалъяр	Оаг1 79-80,шаьра еша					
11.	Стихотворени. Йи1иг	1	Формир ованный урок	Суртйоазанхочункнижжайхьокхам, технология на основе активизации и интенсификации деят-ти уч-ся, сало 1а мин.	«Серго» яхачапроизведенечулоацамбовз ийтар	Стих.дагахьа 1омае Оаг1.81					
12.	МальсаговаКуразаФатима.Кот даьларвай	1	Вводны й урок	Поэта портрет, стихаш, цох йола материал, Гуманно-личностн. Технология, Сало 1а мин.	Ахьамадапоэзен тематиках дувцар, цунвахараникьбовзийтар	Стих шаьра еша.оаг1.87					
13.	МальсаговДахийДошлакья. 1арамхи	1	Обобща ющий урок	Поэта сурт, книжкаш, ж-л «Литературни Г1алг1айче». Сало 1а мин., Технология инд. воспитания	«Йи1иг» яхача стих-не тема гучаяккхар, дешара навьк лакхъяр	Шаьраеша,ха ттараштажоп ле					
14.	Кердачанаькья т1а	1	Вводны й урок	ИКТ,ж-л «Литературни Г1алг1айче», техн. личностно-ориент. развивающ. обучения, Сало 1а мин.	Мальсагова К.Ф. вахараникьбовзийтар, из лакхаговзайола поэтесса, актриса хиларбелгалдаккхар	Пьеса еша.оаг1 .94-115					
15.	Кердачанаькья т1а	1	Обобщ.у рок	Икт,сурташ,техн-личн.ориент.разв.обуч. Сало 1ама минот	Пьеса язьярцалакхаговзалгучаялар	Оаг1.115-129,чул.ха					
16.	МальсаговОарстхо. Салихъат	1	Вступит ельный урок	ИКТ, книжжайхьокхам ,ж-л «Лит-ни Г1алг1айче», Сало 1а мин., Технология инд. воспитания	Дошлакьяйговзамейоазонашдо взийтар	Пьеса еша,чул.ха					
17.	Озиев И.С. УрдувиТамареи	1	Соверше нствован ие умений, навыков	Йоазанхочунсурт, книжжайхьокхам,техн. проблемн. обуч., Сало 1а мин.	Пьеса тема йовзийтар, чулоацамкхетабараболхбер	Моллаг 1а цхьадакьядаг ахьа 1омаде					
18.	Кхочурт	1	Комбин иро-ванный урок	Сурташ, книжжайхьокхам, ловзараминута,техн. использования исследов. метода в обучении, Сало 1а мин.	МальсаговОарцхойвахараникьб овзийтар, «Салихъат»- пьеса идейничулоацамгучабаккхар	Моллаг 1а цхьадакья 1омаде					
19.	Беков Темботага	1	Вводны й урок	ИКТ,стихайсборникаш, Сало 1а мин., Технология инд. воспитания	Поэта вахараникьбовзийтар, поэзецера дог-уйлакхьяр, сакхетамлакхбар	Оаг1.153-154					
20.	ЗязиковХь.Б. турпалавахарцарайсди	1	Формир ова-ние знаний,	Поэта сурт, поэтически сборникаш, сало 1а минута, техн. проблемн. обуч.,	Повестачулоацамикерттерабелг алрнашитахкар.	Повестачул.х а оаг1.					

			умений, навыков							
21.	ЯндиевХ.Дж. ДагадоагIа сона	1	Обобщающий урок	Сурташ, поэтически сборникаш, техн. использования исследов. метода в обучении, салоIа минута	Джамалдапоэзен тематика шерахиларгойтар, дешархойкхетамцакхебар	ОагI.172-173,тахка				
22.	Санаьнамотт	1	Вводный урок	ИКТ,цункнижкайхьокхам, Технология инд. воспитания, салоIа минута	Цунвахараникъ кIоаргагIа бовзийтар, нравственникхетамбалар	Наьнаметтах йола стих. Iомае				
23.	Кхуврчара цIи	1	Обобщение и систематизация знаний	Йоазанхочунсурт , «Турпалавахарайсди», Технология инд. воспитания, салоIа минута	Повестечулоацамбовзийтар, даймехкацарбезамгойтар	Хат-та жопле, шаьраеша				
24.	БерихановДжабраьил.Даьхенцарабезам	1	Вводный урок	ИКТ, сурташ, поэтически сборникаш, техн. личносно-ориент. развивающ. обучения, СалоIа мин.	Поэта вахара а кхоллама а никьбовзийтар, дешаранавыкашлакхьяр	Стих дагахьа Iомае				
25.	ВедзижевАхьмад.Кхуврчара цIи	1	Обобщающий урок	Сурташ, поэтически сборникаш, салоIа минута, Гуманно-личностн. технология.	Поэта говзамеча стихай тематика шерайолчагойтар,даьхенцарабезамкхебар	ОагI.183-196				
26.	Дехазоахалол	1	Вводный урок	ИКТ, книжкайхьокхам, техн, использования исследов. метода в обучении, салоIа минута	Йоазанхочунвахарикхолламини къбовзийтар	Пьеса еша.чул.ха				
27.	ХамхоевАхьмад. Наьнамотт. ЙоIацарабезам	1	Вводный урок	ИКТ, поэтически сборникаш, ж-л «Лит-ни ГIалгIайче», салоIа минута, техн. личносно-ориент. развивающ. обучения	Вахаракхолламаникъ кIоаргагIа бовзийтар,вахарцарабезамкхебар ,дешаранавыкашлакхьяр	Стих .наьнамотт Iомае				
28.	Наьнага. СонаДаьхееза	1	обоб.урок	ИКТ, сурташ,салоIама мин., техн.личн.ориент.разв.обуч.	Вахарцарабезамкхебар	Цхьа стих Iомае				
29.	Кодзоев Iийса. Сайвийнадукъ	1	Обобщение и систематизация знаний	ТСО, сурташ, поэтически сборникаш, Технология инд. воспитания, салоIа минута	Ахьмадапоэзен тематика йиззагучаяккхар, поээцарабезамкхебар	Чулоацам ха				
30.	Чахкиев Салид. Ишттамара	1	Комбинированный урок	Йоазанхочунсурт, книжкайхьокхам, технология на основе активизации и интенсификации деят-ти уч-ся, салоIа мин.	Салида вахара а кхоллама а никьбовзийтар, дувцарачулоацамтахкар	ОагI 230-241				
31.	КартоевМурад.Иккаш	1	Формирование знаний, умений, навыков	ИКТ, сурташ, книжкайхьокхам, Гуманно-личностн. технология. салоIа мин.	Йоазанхочунвахараникъбовзийтар, «Террор» яхача драма чулоацамбовзийтар	Чулоацамхьа бувца				

